

המאפיינים של בניית יוזמות במערכת הטיפול בילדים בגיל הרך בקהילות

תקציר

ניתוח של מספר יוזמות מקומיות המכוונות לשינוי ו/או העשרת מערכת מתן השירותים לילדי הגיל הרך מצביע על כך, שמערכת כוללת של טיפול בילדי הגיל הרך נתפסת באופן שונה על ידי קהילות שונות. יחד עם זאת, ניתן להצביע על מספר מאפיינים המשותפים לתפיסות של כלל המערכות: מוקד מידע מרכזי; דגש על הנגשת השירות; פיתוח צוות רב-תחומי; השתתפות של סוכנויות שונות בהוצאות הניהול; שימוש במערכת מידע משותפת; הזדמנויות משותפות להכשרת הצוות; פיתוח סטנדרטים ונורמות משותפות; פיתוח משותף של הצעות מימון; מעורבות של קבוצת בעלי עניין רחבה בתהליך ובפיתוח; מערך אחיד ומסודר של שירותים ותוכניות לילדים בגיל הרך ומשפחותיהם. יש לציין כי יוזמות מעטות בלבד (אם בכלל) הינן בעלות כל המאפיינים הנ"ל.

עיצוב המערכת

כל התוכניות המקומיות מנוהלות על ידי גוף מרכזי הכולל שותפים מגוונים ורבים. מערכות הניהול מקבלות צורות מגוונות, אך בכל המקרים מספר מצומצם של בעלי עניין עיקריים מקיימים ישיבות סדירות ומייצרים מעין וועד, שמנווט ומפקח על התקדמות התוכנית.

תכנון

יוזמות קהילתיות בדרך כלל מפתחות מטרות ברורות ומוגדרות עבור הפעילות המקומית, כשהתכנון מבוסס על סקירה של נתונים רלוונטיים. יחד עם זאת, לעתים קרובות, האסטרטגיות של השגת היעדים אינן מתוארות בצורה כה ברורה. מאמצי התכנון שונים בהיקפם ומידת ההכללה, ולכן לעתים תכנון יכול מספר רב של תושבי הקהילה ומספקי שירות, בעוד שיוזמות אחרות מתוכננות על ידי מספר מצומצם של בעלי עניין. גם מעורבות של ההורים בתכנון משתנה מתכנית לתכנית.

מתן שירות

היקף השירותים המוצעים במסגרת יוזמות קהילתיות הנו רבגוני ולכן, כ-25% מהיוזמות מתייחסות למגוון רחב של שירותים לילדים בגיל הרך ולמשפחותיהם. היוזמות הקהילתיות כוללות: הערכה של היוזמה, טיפול בילדים, חינוך בגיל הרך, תמיכה בהורים, אמון, בריאות ויצירת קשר עם שירותים סוציאליים. למעשה, כך מתהווה מערכת לוקאלית אשר מאפשרת מעבר רציף בין השירותים השונים. כ-75% מהיוזמות התמקדו בתחום זה או אחר של השירות או בריכוז השירות למגזר מסוים של הילדים (כמו משפחות בסיכון). התרומה של הקמת מרכזי שירות משפחה היא בכך שהמוקדים מרכזים את רשת השירותים הנגישים באזור.

התקציר מבוסס על המחקר:

Zero to Three Policy Center (2007). *Characteristics of early childhood system building initiatives in communities*. Washington: Zero to Three: National Center for Infants, Toddlers and Families

הערכה

לרוב, ההערכה של היוזמות והשירותים מתייחסת לתוצאות הפורמאליות. הערכה זו נפוצה יותר מאשר הערכה של התהליכים. למרות זאת, בכ-15% מהיוזמות נבנתה הערכה שיטתית של תהליך עיצוב המערכת, וזאת על מנת לשפר את תוצאותיה יחד עם היכולת לתכנן לאורך זמן. לעתים, יוזמות בודדות כוללות גם מחקר שמטרתו היא לבסס את הדרך בה השקעות במערכת הטיפול בגיל הרך תחסוך את ההשקעות העתידיות בהתערבויות נוספות.

הלקחים והתובנות שהופקו מבחינת היוזמות הקהילתיות מצביעות על:

- א. הצורך לבנות את היכולת הקהילתית ואת ההון החברתי: בניית קשרים, יצירת אמון ופיתוח ערכים משותפים אשר הנם בעלי חשיבות קריטית עבור עיצוב מערכת שירותים לגיל הרך.
- ב. יש לחתור למחויבות ארוכת טווח מצדם של השותפים המקומיים, מנהלים סוכנויות וקהילות.
- ג. מוצע לבסס את ההחלטות שמתקבלות על בסיס נתונים אמתיים.
- ד. חשוב ליצור חזון משותף ולהגדיר את היעדים המוסכמים.
- ה. ישנה חשיבות רבה לעירוב הקהילה בתהליך.
- ו. מוצע לפתח אסטרטגיות יעילות של תקשורת על מנת לטייב את היוזמות הקהילתיות.
- ז. חשוב לשים לב לצורכי כל המשפחות בקהילה (לא רק משפחות בסיכון).
- ח. חשוב לחתור להצלחות מהירות ולו גם אם הן קטנות, וזאת על מנת לעודד את השותפים להמשיך במאמץ המשותף.
- ט. יש לתמוך בתשתיות הדרושות למען קידום התוכנית.
- י. חשוב להתחייב לפיתוח קהילתי לאורך זמן.